

rəhbəri, sevimli ictimai-Dövlət xadimi, qadın və analıq etalonu, milli-mənəvi sərəvətlərimizin sadıq qoruyucusu Mehriban xanım Əliyevanın fədakar fəaliyyətinə, əməli şücaətində, sonsuz xidmətlərində daha çox görüb, duyub, dəyərləndiririk.

Məhz, gənclərin milli və bəşəri inkişafı yolunda onun müxtəlif maarifləndirici layihələrə başçılıq etməsi, fədakarlıq nümunəsi olması dediklərimizin əyani sübutudur.

Bu mövzu onu da deməyə imkan verir ki, gənclərin milli ruhunun, əzəmətinin yüksəliş yolları tarixən də qadın simasının, şəxsiyyətinin təsir gücü ilə formalaşmış, təhsilli qadınların şəxsiyyət fədakarlığı neçə-neçə nəslə örnək, şəxsi nümunə olmuş, onların cəmiyyətdə təşəkkül tapmasına rəvac vermişdir.

Obrazlı olsa da qadın təhsili, onun şəxsi əmək fəaliyyəti ilə bağlı belə bir ifadə işlətmək yəni, "təhsilli qadın təhsilli millət deməkdir" fikri əsasında doğrudan da xeyli sayda gəclər bu fenomen xilqətin təsir gücündən təşnə tapmış, bu fenomen təsiri hiss etmişlər. Çünki, Azərbaycan qadını hər zaman zəriflik, mərdlik, fədakarlıq rəmzi olub, eyni zamanda, dərin düşüncəsi və müdriqliyi ilə həm dövlətçiliyin inkişafında, həm də cəmiyyətin ən müxtəlif sahələrinin tərəqqisində önəmli rol oynayıb. Xalqımız tarixinin olduqca mürəkkəb və həssas dövrlərdən keçib.

Məhz, bu dövrlərdə Azərbaycan qadınlarının nümayiş etdirdiyi iradəlilik, mübarizlik, sədaqətlik və vətənpərvərlik nümunələri sonrakı nəsillər üçün əsl örnəkdir.

Bütövlükdə isə qadın şəxsiyyətinin gənclərin milli ruhunun, inkişaf yönünün formalaşmasına olan təsir imkanları haqqında tarixi-müqayisəli səviyyədə elmi-pedaqoji tədqiqatların aparılmasına da ciddi ehtiyacın olduğunu qeyd etmək olar. Bu sahədə son illərdə şəxsiyyət məhfumuna olan münasibət məsələsinin qoyuluş xarakteri həm mənəvi, həm də milli pedaqogika tərəfindən ciddi sosial-ictimai məzmununda təhlilini tapmışdır. Lakin, ümumilikdə şəxsiyyətin pedaqoji aspektdən, mili mündəricədə aydınlaşdırılması istiqamətləri isə, əlbəttə, Azərbaycan müstəqilliyi şəraitində, milli müstəqillik düşüncəsinə kreativ yanaşma prosesində daha aydın və izahlı təhlilini tapmışdır. Bu münasibətlə "Azərbaycan milli izahlı ensiklopedik pedaqoji lüğət" adlı kitabda şəxsiyyət, onun formalaşmasında irsiyyətin, mühitin, pedaqoji prosesin və şəxsi əməyin qarşılıqlı əlaqəsi haqqında sırf elmi-nəzəri əsasda tədqiqat aparın, akademik Nurəddin Kazımovun araşdırmaları daha perspektiv və təcürbi mənə kəsb edən mühakiməli ideyalarla demək olar ki, pedaqogikaya yeni bir metodoloji baxış, real mühakimə qüdrəti gətirmişdir. Müəllifin bu sahədə olan yaradıcı fəaliyyəti yeni paradıqlarla, müasir meyarlarla, yeni innovativ müqayisələrlə təsbit olunmuşdur. Adı qeyd olunan lüğətdə yazılır: "... pedaqoji mənada şəxsiyyət deyəndə hər bir adamın həyatda qazandığı mənəvi keyfiyyətlərin məcmusu başa düşülür. Fəlsəfi mənada şəxsiyyət deyəndə cəmiyyəti dəyişdirməyə qadir olan tək-tək adamlar nəzərdə tutulur" [1,s.209-210].

Odur ki, şəxsiyyət nümunəsi əsasında tam formatda könüllü və ləyaqətli nəslin intellectual-mənəvi inkişafında dünya və lokal səviyyədə aparılan pedaqoji fəaliyyət imkanlarının genişləndirilməsinə dövlətimiz, xalqımız həmişə yüksək dəyər vermiş, bu işə ümumxalq və ümumdövlət səviyyəli bir iş kimi baxılmışdır.

Konkret ifadə etsək, tam yəqinliklə demək olar ki, şəxsiyyət probleminin həmişə diqqətdə saxlanması, bu işə cəmiyyətin mövqeyi kimi yanaşılmasını zəruri edir.

Qadın şəxsiyyətinə verilən intensiv tərbiyə, təhsil məqamları əsasında konseptual nəzəriyyələrdən, mütərəqqi ideyalardan bəhrələnməyin ilkin yolu isə, əlbəttə, təhsil mənəviyyəti, həssillənmə psixologiyası ilə bağlıdır.

Çünki aparılan müşahidə və araşdırmalar da göstərdi ki, Azərbaycanda tarixi kökləri qədimlərə və erkən orta əsrlərə gedib çıxan milli təhsilin, maarifçiliyin təşəkkülü və inkişafı xalqın maddi və mənəvi mədəniyyətinin təkamülü, dinin yayılması, nəhayət dövlətçilik ənənəsinin formalaşması ilə bağlı olmuşdur. Məktəb təhsilinin meydana çıxmasında qadın şəxsiyyətinin ibtidai zəmində olsa da ta qədim zamandan müasir texniki tərəqqi dövrünə qədər uzun bir epoxada yüksəliş dinamikasını tarixi-müqayisəli zəmindən araşdırmaqla sübut etmək olar ki, əfsanəvi Tomris, Bərdə hökmdarı Nüşabə, Qızıl Arslanın həyat yoldaşı Qətibə xanım, Ağ-qoyunlu dövlətinin hökmdarı Uzun Həsənin anası Sara xatun, Şirvanşah Xəlilullahın həyat yoldaşı Pəri xanım, Şah Abbasın anası Xeyransa bəyim, Xurşidbanu Natavan, Ağabəyimn ağa və digər görkəmli dövlət və ictimai xadimlər, ədiblər ölkəmizin tarixində dərin iz buraxmışlar.

Bu tarixi şəxsiyyətlərlə yanaşı, Azərbaycanın görkəmli qadın ziyalıları gənc nəslin milli ruhunun formalaşmasında əzmkarlıq nümunəsi göstərərək, zaman-zaman xalqı maarifləndirmək, xüsusən qadınların təhsilinin və mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə onlara öz hüquq və vəzifələrini anlatmaq, həm də bu yolla ictimai rəyə təsir göstərməyə çalışır, mütərəqqi maarifpərvərlər, o cümlədən publisistlər "qadın bir şəxsiyyət kimi azad olmayınca cəmiyyətin problemləri qalacaq və daha da artacaq!" ideyasını irəli sürürdülər.

Odur ki, şəxsiyyətin inkişafına nail olmağın ən bariz nümunəsini elə Azərbaycan qadınının şəxsi həyat və yaradıcı fəaliyyəti ilə bağlamağın pedaqoji fikir tariximizə, onun bütün mərhələlərinə gətirdiyi inam, inkişaf səyi hər bir tarixi məqamda öz aktual və yenilik ruhunu saxlayır.

Gənclərin milli ruhda tərbiyəsində, şəxsiyyətin inkişafında qadınların rolunu dəstəkləmək birmənalı şəkildə onların dünən də, bu gün də, gələcəkdə də ictimai-sosial fəaliyyətlərini zəruri edir, xüsusən, böyüyən nəslin yenilməzlik ruhunu, mənlik şüurunun, mənəviyyət düşüncəsinin, əxlaqi keyfiyyətlərinin, əbədiyaşalq məziyyətlərinin daha da yüksəlişinə rəvac verən pedaqoji fakt və hadisələri də özündə ehtiva edir.

Məğrur və keyfiyyətli nəsil formalaşdırmaq problemi tarixi məqamların bütün mərhələlərində qadın şəxsiyyətinin təsir imkanları ilə həyatı məzmun kəsb etmiş, tərbiyənin məzmun dəyərlərini milli və ümumbəşəri ecazlarla təkmilləşdirmişdir.

Bu yönümdən gənc nəslin qadın şəxsiyyəti nümunəsi ilə formalaşdırılmasına aid nəzəri-konseptual ideyalardan pedaqoji proses təcürbəsində istifadə işi də daim diqqət mərkəzində olmuş, yeni, sağlam nəsil böyütməyin rəhninə çevrilmişdir. Xüsusən müasir dövrdə gənclərin milli təsir imkanlarını pedaqoji qanunauyğunluqlara uyğun aparmağın kreativlik səviyyəsinə maksimal tərdə təkmilləşdirilməsi də zəruri edir.

Qadın şəxsiyyətinin sağlam tərbiyədəki əvəzəlməz rolunu bu prosesin mənbəyi olan ailə, məktəb və ictimaiyyətin; məzmununu təşkil edən milli, bəşəri və dini dəyərlərin; eləcə də metodologiyasını (texnologiyasını) quran insan, təbiət, cəmiyyət vəhdəti ilə hasilə gətirməyə cavab verən, elmi konsepsiyalara əsaslanmaqla qadın şəxsiyyəti vasitəsilə "Yaxşı insan" yetişdirməyin innovativ baxışlar sistemi ilə hasilə gəldiyini də unutmamaq olmaz.

Tədqiqatçı-alim, akademik, pədaqoji elmlər doktoru, professor Fərahim Sadiqov problemin həm mənəvi, həm də müasir tərbiyə sistemində mükəmməl pədaqoji ideyalar əsasında inkişaf dinamikasını ümumiləşdirərəkən haqlı olaraq məsələyə əxlaqın saflaşdırılması konsepsiyası ilə dəyər verərək yazır: "Müasir dövrdə ailə, övlad tərbiyəsi mühüm yer tutur. Müstəqil dövlət quruculuğu dövründə dövlətin, xalqın, millətin inkişafının əsası, bünövrəsi, təməli hesab olunan ailənin saflığı, bütövlüyü, Vətən üçün, xalq üçün yaxşı övladlar tərbiyə edilməsi, onların əxlaqının saflaşdırılması ilə bağlı tərbiyə örnəklərinə, öyüdlərə, nəsihətlərə, məsləhətlərə böyük ehtiyac vardır. Bu mənada ailədə uşaqların tərbiyəsi, ataya, anaya, ailənin digər üzvlərinə hörmətlə bağlı pədaqoji ideyaların verilməsini də təqdirəlayiq bir hal kimi qiymətləndirmək olar" [4, s.8].

Beləliklə, qadın şəxsiyyətinin gənc nəsələ olan təsir imkanlarını araşdırmaqla, bir daha bu məsələyə Azərbaycan məktəb və pədaqoji fikir tarixində, pədaqoji proses təcrübəsində ciddi sosial-pədaqoji fəaliyyət kimi baxıldığını şahidi olursan.

Vaxtilə "İmam Əli (ə)-nin xütbə, məktub və kəlamlarının toplusundan nəsihət xarakterli seçmələr etmiş professor, pədaqoji elmlər doktoru Sərdar Quliyevin araşdırmalarında da uşaq, övlad və cəmiyyət paradigmlarının görünüşündə qadın şəxsiyyəti haqqında söylənilən aforistik deyimlərin birində deyildiyi kimi "Qadınların ən yaxşı xasiyyətləri kişilərin ən pis xasiyyətləridir: təkəbbürlülük, qorxaqlıq və xəsislik. Beləliklə əgər qadın təkəbbürlü olsa, ərindən başqa heç kəsə baş əyməz; xəsis və simic olsa, özünün qarşısına çıxan və adının pisliyi və ərinin qəzəbinə səbəb olan hər bir şeydən qorxar və ondan uzaqlaşar" [5, s.114].

Müdrüklərin müdrük simalarından biri olan Y.Balasaqunlunun belə bir aforistik deymi var: "Oğula, qıza bilik, mərifət öyrət, bu mərifətlə onlar əxlaqlı olsun [3, s.74].

Qeyd olunanlarla yanaşı, vurğulamaq yerinə düşər ki, qadın şəxsiyyətinin müxtəlif istiqamətlərdə gənc nəslin ideya-mənəvi hazırlığına, social fəallığına, mənlilik şüuruna bəxş etdiyi bütün mədəni vərdişlərə qovuşan yollar bir daha yeni mündəricədən araşdırılmaqla bu problemin potensialının geniş bir milli irs olduğunu da bir daha sübut edir.

Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, məqalədə ilk dəfə olaraq qadın şəxsiyyəti vasitəsi ilə gənc nəslin milli etiqad, vətəndaşlıq, bəşəri keyfiyyətlərə yiyələnmək prosesi haqqında nəzəri-metodik iş sisteminin qanunauyğunluqları şərh edilərək, yeni metodoloji prinsiplərlə əsaslandırılmışdır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi: məqalədən orta ümumtəhsil, orta ixtisas və ali məktəb təhsili sistemində çalışan fənn müəllimləri istifadə edə bilərlər.

Çünki, məqalədə təsbit olunmuş elmi-nəzəri müddəalardan onlar pədaqoji fəaliyyət prosesində təhsilləndirici və inkişafetdirici mənbə olaraq istifadə edə bilərlər.

Nəticə olaraq deyə bilərik ki, gənc nəslin milli ruhuna, şəxsiyyət yetkinliyinə qadın nümunəsi əsasında olan təsir imkanlarının və yollarının optimal metodik iş sistemini bilmək bütün pədaqoji fəaliyyət üçün çox dərin təcrübə əhəmiyyəti olan bir paradigma olaraq həmişə öz aktuallığını qoruyub saxlayır və gənclərin əbədiyaşarlıq simvoluna çevrilir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan milli izahlı ensklopedik pədaqoji lüğət Bakı, "OKA-Ofset", 2005.
2. Cəfərova Tamam. Dövlət qadın siyasətinin formalaşmasında Heydər Əliyevin rolu. /Poliqot, 1-31 may, 2019-cu il, №07
3. //Milli irs. Ədəbi-bədii, elmi-nəzəri jurnal. Bakı, 2018, №21
4. Qasımov Ayaz. Əxlaqın saflaşdırılmasına müdrük kəlamların təsiri. Dərs vəsaiti. Bakı, "RS Poliqrav", 2015.
5. Quliyev Sərdar. Gəncliyin tərbiyəsində aqillərin nəsihəti və vəsiyyətləri. Metodik vəsait. Bakı, ADPU-nun nəşri, 2011.

Резюме

Роль личности женщины в развитии молодежи

В статье анализируются роль личности женщины в воспитании молодежи на основе национально-моральных ценностей.

Сегодня, особо отмечается роль азербайджанских женщин в развитии общества, во всех её сферах, и авторитетные возможности в формирование сознания и новых взглядов молодежи.

Summary

The Role of Women's Personality in the Development of Youth

The article analyses a great role of woman's personality in national and moral spirit formation, upbringing and education of young generation.

Today in all spheres of renewing society the role of Azerbaijani women and their authority in teaching young generation must be regulated as a current problem on the bases of new conviction and conscious attitude.

Rəyçi: ped.e.d, prof. F.Sadiqov